

Нова редакція Закону України «Про інформацію», як базового нормативно-правового акту в інформаційній сфері, надавала нове визначення інформації – як будь-яких відомостей та/або даних, які могли бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді. Цим Законом був передбачений поділ за змістом інформації на різні види. Зокрема, науково-технічна інформація означалася як будь-які відомості та/або дані про вітчизняні та зарубіжні досягнення науки, техніки і виробництва, одержані в ході науково-дослідної, дослідно-конструкторської, проектно-технологічної, виробничої та громадської діяльності; а інформація довідково-енциклопедичного характеру – систематизовані, документовані, публічно оголошені або іншим чином поширені відомості про суспільне, державне життя та навколишнє природне середовище.

Основною метою Закону України «Про доступ до публічної інформації» було створення механізму реалізації права кожного на доступ до публічної інформації. Він містив перелік гарантій дотримання прав на надання публічної інформації, поетапний порядок доступу до неї, надавав визначення таким поняттям, як конфіденційна, таємна та службова інформація, регламентував порядок її отримання, визначав порядок і строки подачі та задоволення запиту на інформацію, а також процедуру оскарження рішень, дій чи бездіяльності розпорядників інформації.

Таким чином, в результаті дослідження історії становлення системи правового забезпечення побудови в Україні інформаційного суспільства варто зазначити, що не зважаючи на всю важливість прийнятих правових актів, чинна нормативно-правова база сфери інформаційно-комунікаційних технологій та розвитку інформаційного суспільства (що і було відзначено в аналітичній доповіді вчених Національного інституту стратегічних досліджень [9, с. 61]) залишилася неповною, неефективною та суперечливою через відсутність трьох систематизуючих нормативних документів: Інформаційного кодексу України, до якого мали б бути включені розділи, зокрема про правову охорону прав на зміст комп'ютерних програм, удосконалення захисту прав інтелектуальної власності, у тому числі авторського права при розміщенні та використанні творів у мережі Інтернет, про охорону баз даних, дистанційне навчання тощо (необхідність розробки кодексу була закріплена законодавчо [8]), Стратегія розбудови інформаційного суспільства (у якій визначалися б основні параметри нового типу суспільства, пріоритети розвитку, конкретні цілі та механізми їх досягнення) та Національної системи індикаторів розвитку інформаційного суспільства (яка відігравала б роль інструменту моніторингу й оцінки ситуації у сфері розвитку інформаційних технологій та розвитку інформаційного суспільства в Україні). Крім того, мало бути

розв'язане питання про включення *проблеми ІТ-розвитку України* в п'ятірку головних пріоритетних напрямків державної політики (у тому числі на рівні законодавчої підтримки підготовки фахівців ІТ-галузі у вищих навчальних закладах).

1. Закон України «Про внесення змін до Закону України Про інформацію» від 13.01.2011 р. № 2938 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2938-17>. 2. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 р. № 2939 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>. 3. Закон України «Про електронний цифровий підпис» від 22.05.2003 р. № 852 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/852-15>. 4. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 р. № 851 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/851-15>. 5. Закон України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 р. № 2297 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>. 6. Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» від 04.02.1998 р. № 75 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80>. 7. Закон України «Про Національну програму інформатизації» від 04.02.1998 р. № 74 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/74/98-%D0%B2%D1%80>. 8. Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» від 09.01.2007 р. № 537-V [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/537-16>. 9. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості: аналітична доповідь / Д. В. Дубовов, О. А. Ожеван, С. Л. Гнатюк. – К.: НІСД, 2010. – 64 с. 10. Малиновский Б. Н. История вычислительной техники в лицах / Б. Н. Малиновский. – К.: Фирма «Кит», ПТОО А. С. К., 1995. – 384 с. 11. Онопрієнко В. І. Информатика в Україні: історія, наукові школи, сучасні проблеми / Онопрієнко В. І., Соловйов В. П., Онопрієнко М. В. // Наука та наукознавство. – 2004. – № 4. – С. 148–150. 12. Онопрієнко М. В. Інформатизація в контексті філософсько-методологічного дослідження інформатики / Онопрієнко М. В. – К.: Софія-Оранта, 2007. – 212 с. 13. Постанова Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні» від 01.12.2005 р. № 3175-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3175-15/ed20070109>. 14. Програма інтеграції України до Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/n0001100-00>. 15. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.08.2007 р. № 653-р «Про затвердження плану заходів з виконання завдань, передбачених Законом України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/653-2007-%D1%80>. 16. Сергієнко І. В. Становлення і розвиток досліджень з інформатики / Сергієнко І. В. – К.: Наукова думка, 1998. – 204 с. 17. Стратегія економічного та соціального розвитку України «Шляхом Європейської інтеграції» на 2004–2015 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=493%E0/2004>. 18. Указ Президента України від 11.06.1998 р. № 615/98 «Про затвердження стратегії інтеграції України до Європейського Союзу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/615/98>. 19. Указ Президента України від 14.09.2000 р. № 1072/2000 «Про Програму інтеграції України до Європейського Союзу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1072/2000>. 20. Указ Президента України від 28.04.2004 р. № 493/2004 «Про Стратегію економічного та соціального розвитку України «Шляхом Європейської інтеграції» на 2004–2015 роки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/493/2004>. 21. Хоменко Л. Г. История отечественной кибернетики и информатики. Монография / Хоменко Л. Г. – К.: Институт кибернетики им. В. М. Глушкова НАН Украины, 1998. – 455 с.

Тетяна Тибайкіна

Міждисциплінарність як принцип сучасної теорії

У статті розглядається процес розмивання старих наукових категорій в теорії постмодернізму, міждисциплінарний синтез, який полягає в основі багатьох сучасних галузей знань; співвідношення нових міждисциплінарних наукових напрямів, що руйнують звичні схеми мислення.

The paper deals with the process of the erosion of the traditional scientific categories, the interdisciplinary synthesis, which is put into the basis of the contemporary theory, the interrelation of the new scientific trends aimed at the destruction of the customary cognition schemes.

Важливою характеристикою сучасності стають тенденції уточнення, «наукової перевірки» філософського знання з позицій різних соціологічних, культурологічних, психоло-

гічних, лінгвістичних, літературознавчих та інших підходів до вивчення реальності. Можна стверджувати, що найбільш актуальні й дискусійні питання філософії увійшли сьогодні

саме у міждисциплінарні галузі знань. Разом із прагненням до ціннісного та ідеологічно нейтрального аналізу сучасні філософські дослідження зазнають великого впливу з боку тих новітніх методологічних розробок, які об'єднують постмодерне бачення змін у різних галузях життя новітньої людини. Відзначимо, що виникнення нових предметних і проблемних галузей, субдисциплінарна диференціація досліджень свідчать про подальший розвиток науки, розширення сфери її теоретичних та аналітичних інтересів [5]. До таких міждисциплінарних напрямів, нових не тільки для української, але певною мірою і для світової науки, вчені відносять гендерні дослідження, інституційні політичні дослідження, соціальну політику, когнітивну лінгвістику, герменевтику тексту, міжкультурну комунікацію та ін. Гендерні дослідження, наприклад, як самостійна галузь наукових і освітніх інтересів, є збірним поняттям для сучасних гуманітарних теорій – філософських, соціальних, політичних, лінгвістичних і тому подібних, які передбачають теоретичну розробку філософських, соціологічних, психологічних, літературознавчих та інших питань, які пов'язані з традиційними проблемами особистості, соціальних страт суспільства, сфери його політичної влади, що швидко зростає. Когнітивна лінгвістика вивчає мову як когнітивний механізм, що грає важливу роль у кодуванні і декодуванні інформації. Вчені характеризують когнітивну лінгвістику як один із найсучасніших і найперспективніших напрямів лінгвістики, який вивчає мову в її взаємодії з різними розумовими структурами і процесами [6, с. 16].

Спрямованість проти звичних схем мислення, міждисциплінарність і плюралістичність ріднять сучасну літературну теорію з дисципліною, в котрій вона зіграла важливу роль, – із критичною теорією. Міждисциплінарний синтез, який покладено в основу міжкультурної комунікації, будується на питаннях філософії і культурології, математики, фізики, термодинаміки та біології. Безумовно, як неодноразово наголошувалося різними дослідниками, міждисциплінарність сучасної науки не можна розглядати у відриві від «ситуації постмодернізму». Генеалогія постмодерністської теорії невід'ємно пов'язана з мовою, із тим «лінгвістичним зрушенням», яке відбулося у філософії. Визначні мислителі ХХ ст. – Б. Рассел, Я. Вітгенштейн, М. Хайдеггер та ін. – перенесли свій аналіз із ідей розумової діяльності на мову, яка цю діяльність висловлює. Мова неможлива не тільки без художньої літератури, але і будь-якої «художньої продукції», тобто тексту. Література як унікальне джерело знань про особу та суспільство стала привілейованим матеріалом у дослідженнях сучасних філософів й істориків науки, лінгвістів, психологів і політологів, антропологів і етнографів [8]. Як пише Ф. Джеймсон, показник розмивання старих категорій, що йде у нас на очах, можна знайти у галузі так званої сучасної теорії. У минулому існувала самостійна мова філософії і разом з нею цілком піддавалися розмежуванню професійні мови інших академічних дисциплін, наприклад, політології, соціології, літературної критики. Сьогодні, пише Джеймсон, ми все більше маємо справу просто з «теорією», котра одночасно включає в себе всі ці дисципліни і не є жодною з них. «Наприклад, – продовжує Джеймсон, – праці Мішеля Фуко – це філософія, історія, суспільна теорія або політологія? Питання є нерозв'язним, і я вважаю, що такий «теоретичний дискурс» теж слід вважати проявом постмодернізму» [8, с. 275]. Сам М. Фуко пише з цього приводу, що постмодерн – це самоусвідомлене мистецтво всередині архіву, і цей архів є як історичним, так і літературним [9, с. 92].

Якщо звернутися до знакових фігур теорії постмодерну, то необхідно зазначити, що «філософствування» видатних вчених часто є саме таким синтезом літературної критики, лінгвістики, історії культури і, власне, філософії. Наприклад, Ю. Кристева – літературний критик, структураліст-семіотик, лінгвіст; Т. Адорно – філософ, культуролог, соціолог, мовознавець, літературознавець; Р. Барт – теоретик культури і літератури, семіотик, літературний критик; Ж. Лакан – психоаналітик, постструктураліст, теоретик літератури; Ж. Дерріда – семіотик, філософ, літературознавець, теоретик культури та ін.

Жак Дерріда, «вчитель для вчених», видатний французький філософ постмодерну, що втілює французьку маргінальність «Чужого» (як і Ю. Кристева), будучи за походженням алжирським євреєм, справжню славу в Америці здобув не як філософ, а як літературний критик, інтелектуальний письменник, свого роду есеїст. Його американська слава, як відзначають дослідники, була вельми парадоксальною. Його «педагогіка живої традиції» змогла прищепитися не на філософському факультеті Йельського університету, а в іншій, суміжній галузі – на літературному відділенні, де у нього виникла ціла когорта послідовників – деконструктивістів [3].

Сучасні гендерні дослідження невід'ємно пов'язані з жіночою літературою – одною з найбільш продуктивних різновидностей жіночої творчості, в якій закріплюється досвід. Саме тому гендерна літературна критика – одна з самих розроблених галузей сучасної філософської теорії (Е. Шоре, Е. Шоултер, О. Колодін, Е. Сиксу, С. Гілберт, С. Губар, Т. Мої та ін.).

Останнім часом з'явилося багато публікацій про «кінець філософії», що свідчить про нездатність філософської теорії дати відповідь на виклики «постсучасності» та ін. Як пише видатний фізик і філософ І. Пригожин, справа майбутніх поколінь створювати науку, яка покинчить із пророцтвами про «кінець науки», «кінець історії», настання ери «постлюдства». В основу такої науки, за Пригожиним, повинно бути покладено «багатоваріантне бачення світу». Саме таке бачення світу з необхідністю розкриває перед людством можливість вибору, що означає при цьому певну етичну відповідальність [7]. І хоча, як відмічають, для сучасного Гамлета питання не в тому – «бути або не бути», а в тому – «належати» або «не належати», нам здається, що сучасна людина здатна зберегти в собі «людське», лише постійно задаючись питаннями щодо самого себе, тими питаннями, які звертають його до самого початку, – до його буття. Зараз на ці питання намагається дати відповіді «системна філософія» в цілому, системний підхід до розуміння культури, суспільних і природничо-наукових процесів. Системний підхід склався, як відомо, лише в другій половині ХХ ст., коли вчені – фізики, хіміки, термодинаміки – підішли впритул до ідеї пошуків інтеграції між різними галузями знань. Становлення нової парадигми в розвитку системної теорії пов'язано, перш за все, з ім'ям Людвіга фон Берталанфі, автора «Історії та статусу загальної теорії систем». Її суть як теорії, вважають вчені, – в концептуальному синтезі розрізненого системного знання, діалектизації і конструктивізації системного апарату, осмисленні можливостей системного перетворення наукового світогляду і сучасної методології [1]. Системний підхід застосовується сьогодні в математиці, кібернетиці, соціології, теорії інформатики, мовознавстві. Останніми роками він використовується в лінгвістиці, літературознавстві і теорії міжкультурної комунікації.

Філософсько-методологічні аспекти системного підходу пов'язані з кардинальними змінами наукової картини світу,

з теоріями макро-, мезо- і мікробудови об'єктивної реальності, в цілому – з новими потребами пізнання. У системній філософії, за словами Берталанфі, досліджується зміна світоглядної орієнтації, що відбувається в результаті перетворення «системи» на нову парадигму науки. Як і будь-яка загальнонаукова теорія, загальна теорія систем має свої «метанаукові» або філософські аспекти [4, с. 58–59]. Системна філософія пов'язана також із відношенням людини до світу того, що у філософській термінології називається «цінностями». Якщо реальність є ієрархією організованих цінностей, то і образ людини повинен відрізнятися від його образу в світі фізичних частинок, в якому випадкові події виступають як остання і єдина істина. Світ символів, цінностей, соціальних і культурних сутностей, продовжує Берталанфі, в цьому випадку є набагато «реальнішим», а його убудованість в космічний порядок є відповідним мостом між «двома культурами», про які пише видатний англійський письменник Ч. Сноу, досліджуючи проблеми взаємин технічної і гуманітарної культур, «наукою і гуманітарним світовідчуттям, технологією і історією, природничими і соціальними науками або сторонами будь-якої іншої сформульованої за аналогічним принципом антитези» [4, с. 61].

Системою можна назвати і культуру в цілому, маючи на увазі загальне визначення – її інваріант. Найважливіша властивість культури, відзначають дослідники, полягає в тому, що при вході та виході система «культура» взаємодіє через виробника і споживача з навколишнім середовищем, стає відкритою і нестійкою. Розгляд подібних систем став, як відомо, об'єктом особливого інтересу І. Пригожина, який розрізняє два типи систем: рівноважні та дисипативні. У відвертості й рухливості системи «культура», її дисипативності виявляється можливість її самоорганізації. При цьому нестійкість системи «культура» не припускає її неминучого руйнування. Завдяки кореляції зв'язки в культурі зберігаються, якщо навіть система змінюється і відбувається реорганізація початкових елементів, що вступають у взаємодію. Самоорганізація систем у результаті їхньої взаємодії вивчає нова наука – синергетика, яка також охоплює цілий ряд дисциплінарних галузей.

Зупиняючись на одній з головних сфер філософії – науковому пізнанні, необхідно відзначити, що в середині ХХ ст. була виділена особлива галузь дослідження – філософія науки, що широко використовує досягнення межових дисциплін (історії природознавства, психології і соціології, культурології і лінгвістики та ін.) і методологій: системної, синергетичної, культурно-історичної. Вчені відзначають перспективність нового методологічного підходу, який іноді називають «плюралістичним реалізмом». У цілому бути реалістом у філософії означає враховувати факт існування та правомірності різних світоглядних підходів, що зберігають здатність до розвитку. Останнє потребує відвертості мислення філософа, тобто здатності враховувати позиції інших філософів, вести з ними діалог. Безумовно, говорити про зміст поняття «плюралістичний реалізм» складно, оскільки воно виводить нас із сфери реально існуючих явищ у сферу «ідеалів», але все ж таки вчені визначають декілька тенденцій. Проблема полягає у тому, пише Р. Додельцев, що світ нескінченно різноманітний в якісному відношенні, але ми через схильність нашого мислення до монодійності найчастіше розглядаємо його як одноманітний або дуальний. Важливо також і те, що світ постає як деяка цілісна система, що розвивається, яку утворюють різноманітно взаємодіючі «відкриті» підсистеми, тобто слід вивчати не стільки об'єкти, скільки взаємодії між ними та усередині них. У пізнанні передбачається «відкритість» будь-якої теорії до дії інших

концепцій і співпраці з ними, оскільки всі вони можуть описувати одні й ті ж явища з різних боків.

Необхідно визнання плюралізму форм і засобів пізнання, потрібно шукати шляхи внутрішнього об'єднання, а не лише використання матеріалу мистецтва, літератури і таке інше. Новий погляд вимагає нової мови, тому необхідно подолати дуальність класичних філософських категорій (наприклад, детермінізм – індетермінізм – кореляція), а також відмовитися від претензій на створення закінченої картини світу, тобто світогляд повинен прагнути стати відкритою системою [2, с. 113–114].

Слово «глобалізація» охоплює, як відомо, безліч самих різних значень. Збереження плюралізму культур і пошани до інших культур потребує уваги як сьогодні, так і у майбутньому. І. Пригожин пише, що справа майбутніх поколінь – створити новий зв'язок, що втілює як людські цінності, так і науку. Людина до цих пір залишається єдиною живою істотою, яка усвідомлює світ, що створив її саму і який вона, у свою чергу, здатна змінювати. Умовою самого існування людини, підкреслює І. Пригожин, є примирення з подвійністю світу. Ми знаходимося тільки на початку розвитку науки. Завдання, що стоїть перед майбутніми поколіннями, продовжує І. Пригожин у своєму «Посланні майбутнім поколінням», полягає в тому, щоб створити нову науку, яка б об'єднала і макроскопічні, і мікроскопічні аспекти вивчення Всесвіту. Завдання в тому, щоб знайти вузький шлях між глобалізацією та збереженням культурного плюралізму, між насильством та політичними методами вирішення проблем, між культурою та культурою розуму [4, с. 62–68]. Саме в культурі закладена можливість нескінченного розширення діалогу, прямих та зворотних зв'язків, тому «діалогізм» наукових сфер, «поліфонізм» наукових напрямів (користуючись термінами М. Бахтіна) неминучий.

Коли філософ, що мислив у традиціях класичного раціоналізму, приступав до аналізу культури минулого, він відокремлював реальний культурний процес від його теоретичного осмислення. У рамках тієї або іншої філософської традиції виникали моделі культури, які більш менш адекватно відображали культурно-історичний процес. Сама ж культура при цьому розглядалася як щось єдине, цілісне. Сьогодні дослідники спостерігають іншу (постмодерну) картину: культура з'являється, на їхній погляд, як сукупність, з'єднання різних культурних прошарків і утворень, які неможливо аналізувати як органічну єдність. Отже, у теорії не може бути єдиної форми усвідомлення культурних процесів. Звідси – яскраво виражений міждисциплінарний характер багатьох «постсучасних» галузей знання, те, що на Заході називається просто «теорія». Безумовно, співвідношення між окремонауковістю та міждисциплінарністю – дуже важлива складова даної проблеми. Ми розділяємо точку зору, що міждисциплінарність виражається в застосуванні ідей та результатів інших наук до досліджуваного питання, у порівнянні ряду фактів із різних наукових галузей в аналізі дискурсів різних наук та авторів. При цьому жодною мірою не повинні ігноруватися власне окремонаукові методи, які дозволяють досягти необхідної глибини аналізу і забезпечують наукову відкритість дослідження. Описання співвідношення між окремонауковістю та міждисциплінарністю в гуманітарній науці в цілому і у філософії зокрема потребує, на наш погляд, подальшого спеціального дослідження.

1. *Винограй Э. Г.* Основы общей теории систем / Э. Г. Винограй. – Кемерово: КемТИИП, 1993. – 340 с. 2. *Додельцев Р. Ф.* Введение в науку о науке. Философия, психология и социология познания / Р. Ф. Додельцев. – М.: Издательство «МГИМО-Университет», 2008. – 128 с. 3. *Зенкин С.* Учитель для умных / С. Зенкин // Иностранная литература. – 2005. – № 1. – С. 277–279. 4. *Зинченко В. Г., Зусман В. Г., Карнозе З. И.* Межкультурная коммуникация. От системного подхода к синергетической парадигме / В. Г. Зинченко,

В. Г. Зусман, З. И. Карнозе. – М.: Флинта: Наука, 2008. – 224 с. 5. Новые направления политической науки. – М.: РАПН, РоссПЭН, 2007. – 344 с. 6. Пименова М. В., Кондратьева О. Н. Концептуальные исследования. Введение / М. В. Пименова. – М.: Флинта: Наука, 2011. – 176 с. 7. Пригожин И.

Философия нестабильности / И. Пригожин // Вопросы философии, 1991. – № 6. – С. 46–57. 8. Современная литературная теория. Антология. – М.: Флинта: Наука, 2004. – 344 с. 9. Language, Counter-Memory, Practice. Selected Essays and Interviews. – New York: Cornell University Press, 1997.

Вікторія Хвіст

Євроінтеграційний аспект реформування системи вищої освіти України

Розкрито основні аспекти дослідження проблеми входження України в загальноєвропейський освітній простір.

The basic aspects of research on Ukraine's entry into the European educational space are investigated.

Кинине, посіяне зерно ще не завтра дасть жниво, треба ждати...

Уляна Кравченко «Із афоризміє», 1884.

Нині в житті українського суспільства існує безліч загострених кризових явищ. Сфера освіти, на жаль, також позбавлена проблем. І хоча вважається, що сучасна українська освіта є прямою спадкоємницею і продовжувачем радянської школи, та все-таки останніми десятиліттями набула власного забарвлення. Ще в перші роки становлення нашої держави було визначено, що «існуюча в Україні система освіти перебуває в стані, що не задовольняє вимог, які постають перед нею в умовах розбудови української державності, культурного та духовного відродження українського народу» [3, с. 5]. Саме це спричинило процес реформування галузей освіти і науки.

Простежити покроково хронологію даних перетворень на основі ключових концептуальних та правових документів і є метою статті.

Головним теоретиком і реалізатором реформ виступило Міністерство освіти і науки України. В 1993 році за президентства Л. Кравчука та міністра освіти України П. Таланчука було затверджено Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття»), яка визначила шляхи реформування освітньої галузі. Крім пріоритетів розвитку національної системи освіти, в ній було закладено і стратегічні завдання реформування освіти в Українській державі: «виведення освіти в Україні на рівень освіти розвинутих країн світу шляхом докорінного реформування...» [3, с. 6]. В розділі «Принципи реалізації Програми» задекларовано важливі пункти, які уможливили входження української освітньої системи до загальноєвропейської. Перед всією вертикаллю освітанських структур виконавчої влади на найближче десятиліття були поставлені завдання щодо демократизації освіти, що передбачає децентралізацію та регіоналізацію управління системою освіти; утворення системи партнерства учнів, студентів і педагогів; відкритість системи освіти, що пов'язана з її орієнтованістю на цілісний неподільний світ; інтеграцію у світові освітні структури; безперервність освіти, що відкриває можливість для постійного поглиблення загальноосвітньої та фахової підготовки, досягнення цілісності і наступності у навчанні та вихованні; перетворення набуття освіти у процес, що триває упродовж всього життя людини [3, с. 8–10].

Протягом 1995–2000 рр. Міністерство освіти і науки України на основі низки міжнародних документів з питань демократії, гуманізації в галузі освіти і прав людини здійснило низку масштабних заходів по створенню нової національно-правової нормативної бази вищої освіти. Зокрема, було прийнято Закон України «Про освіту», видано Укази Президента України «Основні напрями реформування вищої освіти», «Про заходи реформування системи підго-

товки спеціалістів та працевлаштування випускників вищих навчальних закладів освіти» та ін.

Одночасно, долаючи внутрішньодержавні проблеми, молодій Українській державі довелося розробляти і впроваджувати в життя власну зовнішньополітичну позицію. Щоб не опинитися на узбіччі загальноцивілізаційного процесу, необхідно було чітко визначити національні інтереси України як суверенної держави і виробити таку геополітичну стратегію, яка б дійсно сприяла реалізації загальнолюдських інтересів і відповідала б нормам сучасної світової демократії. В розробленій Концепції національної безпеки України серед пріоритетних державних інтересів є зміцнення генофонду українського народу, його фізичного і морального здоров'я та інтелектуального потенціалу [8, с. 84–93].

З часом, реалізація євроінтеграційних напрямків зовнішньополітичної доктрини зробила можливим входження освіти і науки України в європейське інформаційне та освітнє поле. І хоча момент набуття Україною статусу члена ЄС ще є хронологічно досить віддаленим, співпраця між ними в різних напрямках політичного, економічного, культурного життя вже давно є реальністю. Так, зокрема, Україна і ЄС співпрацюють (згідно до «Угоди про партнерство та співробітництво», 1998 р. та в контексті спільної стратегії 1999 р.) в напрямку підвищення освіти та професійної кваліфікації в Україні. Одними з найголовніших аспектів цієї роботи стали: удосконалення системи вищої освіти та системи підготовки в Україні згідно з сучасними умовами, включаючи систему сертифікації вищих навчальних закладів і дипломів про вищу освіту; мобільність для вчителів, випускників, адміністраторів, молодих учених і дослідників та молоді; сприяння навчанню в галузі європейських досліджень у відповідних закладах та ін. [9, с. 369–403].

Знаковою подією у цьому контексті стало прийняття II Всеукраїнським з'їздом учителів (2001 р.) проекту Національної доктрини розвитку освіти в Україні, яка містить стратегічний план щодо запровадження змін на всіх рівнях освіти – від початкової до вищої. В розділі «Освіта України і світ» ще раз було підтверджено, що пріоритетним напрямом співпраці в галузі освіти для України був і залишається європейський континент [10, с. 17].

В 2002 році було затверджено Національну доктрину розвитку освіти, де в розділі «Інтеграція вітчизняної освіти у міжнародний освітній простір» визначено базові засади: пріоритет національних інтересів; збереження та розвиток інтелектуального потенціалу нації; миротворча спрямованість міжнародного співробітництва; системний і взаємовигідний характер співробітництва; толерантність в оцінюванні здо-